

REGIONALIZACIJOS PROCESŲ ANALIZĖ LOTYNŲ AMERIKOJE

MINDAUGAS NORKEVIČIUS¹

Vytauto Didžiojo universitetas (Lietuva)

ANOTACIJA

Regioniniai procesai tarptautiniuose santykiuose – nauja sritis. Regionalizacija suvokiama kaip valstybių integracija į tam tikrus regionus. Teorijų įvairovė, apimanti senojo ir naujojo regionalizmo sampratas, demonstruoja regionalizacijos procesų dvilypiškumą ir sudėtingumą. Regionai apibrėžiami ekonominiais ir socialiniais aspektais bei konkrečiomis regionalizmo struktūromis. Regioninių procesų reiškiniai tarptautinėje arenoje galima apibūdinti kaip dinamiškus procesus, siekiant konstruoti regionus, kaip atskirus geopolitinius vienetus. Tyrimu siekiama išanalizuoti regionalizacijos procesų mastą Lotynų Amerikos regione, tai atliekama aptarus ekonominės, saugumo, socialinės, institucinės ir identiteto formavimosi kategorijas. Išnagrinėjus šias integracijos formas galima spręsti, regionalizacija tam tikrame regione yra stipri ar neturinti įtakos. Įvertinus regionalizacijos mastą Lotynų Amerikoje, nustatyta, kad regionas demonstruoja tvirtas pozicijas globalios politikos arenoje. Plečiamos ekonominio bendradarbiavimo galimybės ir ryšiai, vykdomos politinio proceso funkcijos prisideda prie pavienių regionų formavimosi tendencijų ir procesų. Regioninė integracija Lotynų Amerikos regione nukreipta į kompleksinę ekonominę bendradarbiavimą, socialinius, ūkio plėtros procesus, identiteto formavimąsi ir efektyvią institucijų darbo veiklą.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: *regionas, regionalizmas, regionalizacija, Lotynų Amerikos regionas, tarptautinės organizacijos, regioninė integracija.*

JEL KLASIFIKACIJA: ROO, R1, R5, O1, FOO, F5

Įvadas

XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje pasaulyje pastebimas regioninės integracijos procesų stiprėjimas: kuriasi naujos regioninės organizacijos, atsikuria senosios, intensyvėja sąveika tarp regionų ir keičiasi regioninių organizacijų formavimosi principai. Atliekant regioninius tyrimus negalima taikyti universalios regioninių procesų etalono, tai demonstruoja Lotynų Amerikos, Pietryčių Azijos, Afrikos pavyzdžiai, kurie pateikia gilesnės regioninės integracijos analizės vertinimo perspektyvas. Suvokti regionų svarbą tampa sudėtingiau dėl įvairių veiksnių, kurie nuolat keičia nacionalinių valstybių ir kitų tarptautinės sistemos veikėjų vaidmenį, įtaką, identitetą bei motyvaciją globaliame kontekste.

Tarptautiniuose santykiuose regionalizacija apibrėžiama kaip procesas, kurio metu formuojasi regionai, kaip atskiri geopolitiniai vienetai. Tai lemia tam tikroje valstybių grupėje vykstantis politinis ir ekonominis bendradarbiavimas. Tarptautiniame lygmenyje regionalizacijos procesus apibrėžia geografinės, politinės, saugumo, ekonominės ir socialinės apraiškos. Pasaulį, sudarytą iš regionų, suvienija ekonominiai ir socialiniai regionalizacijos procesai bei regionalizmo struktūros. Ekonominis, saugumo, institucinis, socialinis ir identiteto formavimosi integracijos procesas, kurio metu formuojasi regioninės darbotvarkės, identitetas ir tęstinumas – vadinamas regionalizacija. Analizuojant šias integracijos kategorijas, galima spręsti, regionalizacija tam tikrame regione yra stipri ar turi mažai įtakos regiono formavimuisi.

¹ Mindaugas Norkevičius – Diplomatinės ir tarptautinių santykių magistrantas, Vytauto Didžiojo universitetas. Mokslinių tyrinėjimų sritys: regionai ir regionalizmas, Lietuvos diplomacija tarpukariu, Rytų ir Vidurio Europos valstybių užsienio politika, Lietuvos ir Lenkijos santykiai
El. paštas: norkevicius.mindaugas@gmail.com; Mindaugas.Norkevicius@fc.vdu.lt

Po šaltojo karo galima iš naujo apibrėžti struktūrinę ir pavienių tarptautinių aktorių sąveiką globalizacijos, nacionaliniame ir regioniniame kontekste. Regionalizacijos procesus, vykstančius Lotynų Amerikoje, galima analizuoti regioninių organizacijų rėmuose: Rio grupė, CELAC valstybės, MERCOSUR (Argentina, Brazilija, Paragvajus, Urugvajus), Centrinė Amerika (Gvatemala, Hondūras, Kosta Rika, Nikaragva, Panama, Salvadoras), Andų bendrija (Bolivija, Ekvadoras, Kolumbija, Peru), ALBA (Bolivija, Kolumbija, Ekvadoras, Peru), CARICOM valstybės.

Atlikto tyrimo mokslinė problema susijusi su didėjančia Lotynų Amerikos regiono politine ir ekonomine įtaka, skatinančia regionalizacijos procesus, ir bendradarbiavimo su šiuo regionu poreikiu. Tyrimas išsiskiria naujumu ir aktualumu, nes Lietuvoje tyrimų, kurie būtų susiję su Lotynų Amerika, atliekama mažai. XXI amžiuje regionalizacijos procesai Lotynų Amerikos regione suaktyvėjo. Regioninių procesų sklaida Lotynų Amerikoje išsiplėtojo po šaltojo karo, kuriam pasibaigus geopolitinės aplinkybės paskatino didesnę ekonomikos ir saugumo veiksnių sąveiką. Regione nusilpo autoritariniai režimai, kurie siekė griežtai kontroliuoti išorės politiką ir nepritarė regionų tarpusavio ryšių skatinimui. Pamažu ėmė stiprėti Lotynų Amerikos valstybės, įgaudamos vis daugiau savarankiškumo. Tai paskatino regioninės integracijos procesus, kurie didina politinį ir ekonominį regiono potencialą, kartu ir atvirumą bendradarbiaujant su išorinėmis valstybėmis bei regionais.

Tyrimo objektas – regionalizacijos procesai Lotynų Amerikos regione.

Tyrimui atlikti iškeltas tikslas – išanalizuoti regionalizacijos procesų mastą Lotynų Amerikos regione.

Tyrimo tikslui atskleisti iškelti uždaviniai: pirmiausia siekiama suformuoti teorinį regioninių procesų analizės pagrindą; toliau mėginama išsiaiškinti pagrindines regionalizacijos procesų priežastis ir raidos tendencijas Lotynų Amerikos regione; galiausiai siekiama įvertinti regioninės integracijos procesus Lotynų Amerikoje.

Tyrimo taikoma keletas mokslinio tyrimo metodų: *dokumentų analizė* – išanalizuoti Lotynų Amerikoje veikiančių regioninių organizacijų veiklą apibrėžiančius dokumentus; *aprašomoji interpretacinė problemos analizė*, leidžianti pateikti informaciją apie Lotynų Amerikos regiono integracijos modelius teoriniame lygmenyje; *lyginamoji analizė* – siekiant palyginti pavienius integracijos modelius ir regionalizacijos mastą regione; *aprašomasis metodas* padės atskleisti analizuojamų įvykių raidos aplinkybes ir tendencijas.

Atliekant bendrąją regioninių procesų apžvalgą tyrime remiamasi B. Buzan, L. Hansen (2009); L. Fawcett (2003); R. Vayrynen (2003); A. Wendt (1999). Minėtuose darbuose aptariami teoriniai regiono, regionalizacijos ir regionalizmo procesų modeliai, kuriais remiamasi šiame straipsnyje.

Siekiant nustatyti Lotynų Amerikos regiono raidos tendencijas ir ypatybes politinėje, ekonominėje ir saugumo srityse, remiamasi A. Kacowicz (2008) ir A. Valvis (2008) darbais. Regionalizacijos procesų analizei ir regioniniams santykiams atskleisti remiamasi moksliniais straipsniais anglų ir ispanų kalbomis. Regioninių institucijų ir tarptautinių regioninių organizacijų interneto svetainių duomenys padės įvertinti institucijų vaidmenį, prisidedant prie regioninės integracijos procesų formavimo.

Tyrimą sudaro dvi pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje analizuojamas regioninius procesus apibrėžiantis teorinis lygmuo, kuriame remiamasi senosiomis regionalizmo tyrimų teorinėmis paradigmomis ir naujojo regionalizmo samprata bei konstruktyvizmu. Analizė atliekama interpretuojant regiono sampratą tarptautinių santykių kontekste, regionalizacijos ir regionalizmo poveikį procesams (ekonominiams, politiniams, saugumo, kultūriniais).

Antrojoje dalyje analizuojami regionalizacijos procesai Lotynų Amerikos regione. Analizė atliekama aptariant regioninių organizacijų vaidmenį tarptautinėje sistemoje. Įvertinamos pavienės regioninės ir sub-regioninės organizacijos, veikiančios Lotynų Amerikos regione. Be to, atliekama regionalizacijos procesų analizė, įvertinamas regioninės integracijos mastas regione. Analizė atliekama remiantis penkiomis regionalizaciją apibūdinančiomis kategorijomis: ekonomine, saugumo, institucine, socialine ir identitetų formavimosi.

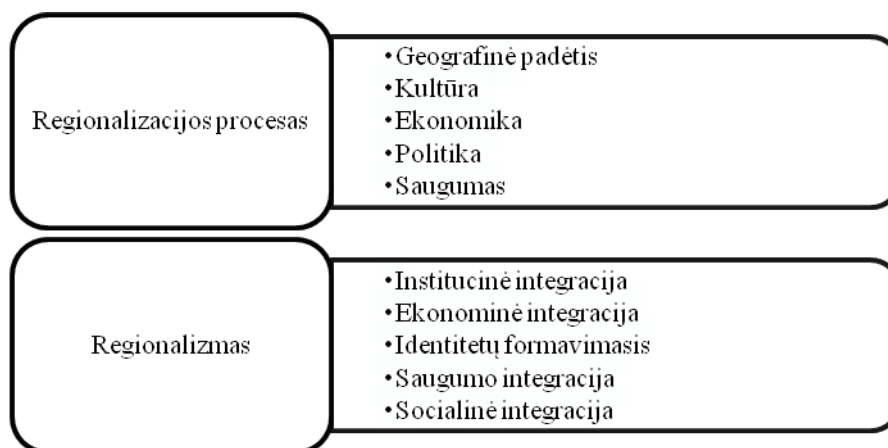
1. Regionų raida tarptautinėje sistemoje

Formuojantis, nykstant ar persiformuojant politiniams, kultūriniais, ekonominiais ir socialiniams dariniams tarptautinė sistema nuolat kinta. Regionų kūrimąsi, persiformavimą ir išnykimą lemia politiniai, kultūriniai ir ekonominiai veiksniai. Tokio proceso raišką lemia naujų regioninių organizacijų kūrimasis, intensyvėjanti sąveika tarp regionų ir pasikeitę regioninių organizacijų formavimosi principai. Tarptautinėje sistemoje regiono apibrėžimą sudaro įvairūs veiksniai: geografinė erdvė, veikėjai, veikiantys toje erdvėje ir sąveika tarp įvardytų aktorių.

Pasak A. Kacowicz, *tarptautinis regionas* gali būti suvokiamas kaip valstybių, susijusių geografiniais ryšiais ir tarpusavio priklausomybe, grupė (Kacowicz, 2008, p. 3). Regionai gali būti suvokiami kaip tarptautinės regioninės sistemos vienetai, kurie yra mažesni už regioninę sistemą, bet didesni nei pavienės valstybės. Priešingą poziciją pateikia L. Fawcett. Jo teigimu, tokio tipo dariniai gali būti ilgalaikiai arba trumpalaikiai, turintys institucionalizuotą sistemą arba jos neturintys (Fawcett, 2004, p. 12). Tokiam požiūriui antrina B. M. Weiss, jo teigimu, regionas išsiskiria ribotų valstybių skaičiumi, kurios tarpusavyje susijusios geografiniais ryšiais ir tarpusavio priklausomybe (Weiss, 2009, p. 24). Išvelgdamas stiprėjančios ekonominės globalizacijos perspektyvas R. Vayrynen regionus apibūdina kaip tam tikros kultūrinės, politinės ir ekonominės grupės darinius, kurių funkcijos gali kisti (Vayrynen, 2003, p. 25).

Regionalizacijos vaidmuo tarptautiniuose santykiuose vis labiau pastebimas ir analizuojamas. Vis ryškesnė tampa integracijos procesų sklaida, kurių pagrindinis padarinys – regionalizacija, kuri yra svarbus ekonominio ir politinio bendradarbiavimo regioniniame bei tarptautiniame lygmenyje reiškinys. Plačiausiai regionalizaciją galima apibūdinti kaip sudėtingą, tam tikroje geografinėje erdvėje vykstantį regionų kūrimosi procesą, paremtą ekonominių, politinių, kultūrinių ir socialinių santykių plėtra (Rivarola, 2007, p. 89).

Regioninės politikos įgyvendinimas priklauso nuo politikos formavimo priemonių ir regionalizacijos procesų. Regionalizacijos procesas yra nenutrūkstantis regioninės politikos kūrimo elementas (Fawcett, 2003, p. 15). Regionalizacijos samprata apima ekonominę, kultūrinę, saugumo (karinę), politinę ir geografinę (teritorinę) plotmes tarptautiniame lygmenyje, o regionalizmą apimantys veiksniai yra saugumo, ekonominės, institucinės, socialinės integracijos formos ir identitetų konstravimosi veiksniai regione (žr. 1 pav.).

1 pav. Regionalizacijos procesą ir regionalizmą apibrėžiantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Regioninės politikos tyrinėtojas A. Kacowicz regionalizacijos sampratą apibūdina kaip procesą, kai formuojasi regionai, kurie tampa pavieniais tarptautinės politikos vienetais (Kacowicz, 2008, p. 27). Šį reiškinį lemia tam tikros valstybių grupės savaiminis tarpusavio bendradarbiavimas, dažniausiai pasireiškiantis politikos ar ekonomikos sektoriuje. Regionalizacija, kaip regioninis procesas, gali vykti *sąmoningai*, vystant ir plėtojant regioninį bendradarbiavimą. *Spontaniškai* – dažniausiai dėl valstybių poreikių ekonomikos srityje.

Procesas gali vykti ir *savaime*, tada didžiausias yra politinių institucijų vaidmuo ir identiteto formavimasis, kaip pavienis veiksnys.

Remiantis teoretiku M. Beeson, regionalizmas pateikiamas kaip reiškinys, kai valstybės formuoja bendras bendradarbiavimo tam tikrose srityse perspektyvas (Beeson, 2005, p. 23). Tokiam požiūriui antrina F. Socerbaum. Šio mokslininko teigimu, regionalizmas apibūdinamas kaip programa ar tam tikras strateginis planas, kuris lemia regioninių institucijų formavimosi aplinkybes. R. Vayrynen regionalizmo procese išvelgia tarpvyriausybinių (suinteresuotų valstybių vyriausybių) koalicijų institucionalizacijos instrumentus, siekiant valdyti tam tikrą regioną (Vayrynen, 2003, p. 27). Regionalizmo procese pagrindinį vaidmenį nebūtinai atlieka valstybės. Įtakos regioninei integracijai gali turėti ir tam tikros politinės institucijos ar identiteto konstravimo elementai.

Atlikus analizę, remiantis regionalizmo integracijos kategorijomis, galima įvertinti *regionalizacijos mas-tą* regione, kuris gali būti didelis arba neturintis įtakos. *Stipri regioninė integracija* apibrėžiama išsiaiškinus, kad integracija regione daug platesnė, viršijanti idėjų lygmenį (pavyzdžiui, ekonomikos sektoriuje sumažinus tarifus ar kvotas). Stipri integracija suvokiama kaip įvairių regioninio pobūdžio integracijos susitarimų, sąlygų skatinimas ir vystymasis, regioninių institucijų kūrimas ir efektyvi darbo veikla. Remiantis *stiprios regionalizacijos* koncepcija, regioninė integracija suvokiama kaip procesas, o ne tikslas. Šiuo atveju nagrinėjant integracijos procesus reikia atkreipti dėmesį į tai, kad regioninė integracija gali būti ne iki galo išvystyta, bet turėti lemiamą poveikį politikos formavimui ar tapatybės kūrimui regiono ribose (McCuaig, 2009).

Mokslininkai, tyrinėdami regioninės integracijos procesus, pažymi *ekonominės integracijos* proceso svarbą. Šis kriterijus atskleidžia, kaip nacionalinės valstybės užtikrina finansinius išteklius, be kurių vystymasis neįmanomas (Nef, 2003). Regionai ekonominės integracijos kontekste neturi tvirtos koncepcijos, dažniausiai pateikiami kaip subnacionaliniai subjektai, paremti ekonominės pažangos veiksniais. Ekonominuose regioninės plėtros tyrimuose regionai apibūdinami įvertinant vidinius ir išorinius ekonominius išteklius tam tikrame regione. Remiantis V. Bilčako nuomone, galima teigti, kad regionas ekonominės plėtros kontekste yra erdvė, apimanti gamybos išteklių modelius, politines vietas institucijas ir gyventojų gerovės klausimus (Бильчак, Захаров, 1998, с. 64).

Skiriami penki ekonominės integracijos etapai: laisva prekybos erdvė, muitų sąjunga, bendroji rinka, ekonominė ir monetarinė sąjunga ir absoliuti ekonominė integracija. Visiška ekonominė integracija apibūdinama kaip viršnacionalinės valdžios sudarymas kurios sprendimai vykdomi valstybių narių sutarimu (Ellner, 2006, p. 175–177).

Analizuojant *saugumo integracijos* aspektus reikia išskirti tam tikrus saugumo bendriją sudarančius ir vienijančius bruožus. Tokie elementai yra regione suvokiamas identitetas ir bendros institucijos, besirūpinančios saugumo ir gynybos aspektais. Saugumo tarp valstybių užtikrinimas ir taikos palaikymas yra neatsiejamas saugumo bendrijos veiksnys (Collier, 2005). Valstybių grupėje, kuri yra visiškai integruota saugumo klausimu, egzistuoja bendro saugumo formavimosi nuostata ir gynybos politikos kūrimas. Tai nusakoma bendro identiteto konstravimas, kuris lemia jėgos nenaudojimą sprendžiant problemas, kylančias tarp regiono valstybių.

Vyraujanti *identiteto samprata* formuojasi iš daugybės galimybių ir galiausiai įsitvirtina kaip pasaulio padalijimo į *mus* ir *kitus* istorija. Pagrindinė valstybės identiteto kūrimo praktika yra užsienio ir saugumo politika, per kurią kuriamas ir realizuojamas valstybės elgesio modelis. Jis grindžiamas tam tikru kintančiu *savęs* interpretavimu kitų atžvilgiu (Wendt, 1999, p. 49–56). Regioninis identitetas į bendrą darinį sujungia institucijas ir regioninės struktūros elementus. Identitetas regioniniame kontekste veikia kaip regioninės integracijos vystymosi būdas, kuris suformuoja poreikį steigti regioninės kilmės institucijas.

Regioninės tarptautinės institucijos formuoja bendras regiono politikos taisykles, aktyviai dalyvauja sprendžiant regiono klausimus, kurie susiję su saugumu, ekonominiu ir politiniu bendradarbiavimu regione. Institucijų vaidmuo konstruoja regioninės politikos perspektyvas tarptautiniame kontekste. Regioninės tvarkos nuostatos susijusios su tarptautine sistema, kuriai atstovauja regioninę politiką vykdančios institucijos. Institucijų poveikis gali turėti įtakos regionalizacijos procesų tęstinumui konkrečiame regione. Regioninės

galios struktūros legitimavimas – vienas iš institucijų funkcijų regioninėje politikoje. Galima teigti, kad institucijos yra esminė regioninės tvarkos palaikymo priemonė.

Socialinė integracija, atliekant regioninius tyrimus, apibrėžiama kaip socialinė intervencija, kuria siekiama į bendrą regiono struktūrą susieti skirtingas socialines grupes (Joakuin, Valazquez, 2003, p. 184). Socialinė integracija gali būti suprantama kaip tikslas, reiškiantis lygias galimybes ir teises visiems regione gyvenantiems žmonėms. Taip pat gali būti apibrėžiama kaip procesas, apimantis socialinę ir ekonominę konvergenciją tarp atskirų visuomenės dalių.

2. Regionalizacijos procesai Lotynų Amerikoje

Kaip regionų formavimosi aplinkybės Lotynų Amerikos regione galima įvardyti ekonominių ir politinių pokyčių padarinius. Regionalizacijos, kaip proceso, įtaka Lotynų Amerikoje pastebima spartėjančio technologinio vystymosi, didėjančios žinių svarbos, institucijų veiklos efektyvumo, tapatybės kūrimo ir socialinės gerovės užtikrinimo srityse (Axline, 2002, p. 170–172). Regioninė plėtra Lotynų Amerikoje nukreipta į kompleksinę ekonominio bendradarbiavimo, socialinės politikos, ūkio plėtros, identiteto formavimo ir efektyvią institucijų darbo veiklą (Carvajal, 1993, p. 56).

Regionalizacijos procesai Lotynų Amerikos regione pateikia vystymosi alternatyvų modelius, kurių pagrindas yra platesnis ir diversifikuotas, lyginant su Vakarų Europos integracijos teorija (Posada, 2008, p. 26). Lotynų Amerikos regionas demonstruoja savo pozicijas globalios politikos arenoje, plečia ekonominio bendradarbiavimo galimybes ir ryšius, vykdo politinio proceso funkcijas. Lotynų Amerikos regiono atveju demonstruojama kaip globali politika veikia narkotikų, žmogaus teisių, terorizmo, skurdo kontroliavimo ir reguliavimo sritis.

Regionalizaciją Lotynų Amerikos regione galima apibrėžti kaip kompleksinių veiksnių procesą. Lotynų Amerikoje veikiančios tarptautinės organizacijos yra dviejų tipų – regioninės ir subregioninės. Jos orientuotos į ekonominius ir politinius bendradarbiavimo aspektus. Regioninio lygmens organizacijos (Rio grupė, CELAC) atlieka konsultacinio forumo vaidmenį: nustato bendrosios politikos vykdymo gaires Lotynų Amerikos regiono valstybėms aktualiausiose srityse. Subregioninio lygmens organizacijos (MERCOSUR, CAN, CARICOM, UNASUR) siekia vystyti politinio, ekonominio ir socialinio vektorius sritis.

2.1. Ekonominės integracijos procesai regione

Šiaurės ir Pietų Amerikos laisvosios prekybos zona (FTAA) (isp. *Comercio de las Americas, Alca*) yra susitarimas panaikinti arba sumažinti prekybos kliūtis tarp visų šalių Amerikoje. Pirmieji tokios politikos žingsniai žengti 1994 m., Meksiką įtraukus į NAFTA (Šiaurės Amerikos Laisvos prekybos sutartis) ekonominę sąjungą, kurioje pagrindinis vaidmuo tenka JAV (Reza, 2006, p. 21–25). JAV ketinimo visame Amerikos žemyne sukurti laisvosios ekonomikos zoną nepavyko įgyvendinti, nes tokiam žingsniui priešinosi didžioji dalis Lotynų Amerikos regiono valstybių. Tačiau tokio pobūdžio mėginimas dominuoti Lotynų Amerikos regione lėmė tai, kad regione kilo didelis judėjimas, atstovaujantis socialistinėms pažiūroms. Venesueloje, Čilėje, Ekvadore, Bolivijoje, Brazilijoje, Paragvajuje, Nikaragvoje, Hondūre, Urugvajuje valdžia patikėta kairiosioms jėgoms. Šalys, nesutinkančios su JAV įsigalėjimu regione, ėmėsi kurti ekonominę sąjungą ALBA.

Argentina, Brazilija, Meksika, Čilė, Urugvajus ir Kosta Rika ekonominiu požiūriu yra labiausiai išsivysčiusios valstybės, kurios prisideda prie ekonominės integracijos skatinimo Lotynų Amerikos regione. Ekonominė integracija labiausiai paveikia žemės ūkį, kuris yra viena pagrindinių ekonomikos šakų regione, tačiau aplenkia skurdžiausias regiono valstybes, tokias kaip Haitis, Centrinės Amerikos valstybės, Bolivija, Peru ir Paragvajus.

Regiono ekonominės integracijos pavyzdžiu galima laikyti CELAC inauguracinį viršūnių susitikimą, kuris surengtas 2011 m. gruodžio 2 d. Karakase. Susitikimas orientuotas į pasaulinę ekonomikos krizę ir jos poveikį regionui. Keletas regiono valstybių lyderių, įskaitant organizacijos pirmininkus, valstybių prezidentus Cristina Fernandez, Dilma Rousseff ir Juan Manuel Santos, paskatino didinti regioninės prekybos mastus ir puoselėti ekonominį bendradarbiavimą tarp organizacijos narių, taip siekiant išsaugoti augančią Lotynų

Amerikos regiono ekonomiką. Tarp svarbiausių darbotvarkės klausimų – siekis skatinti naujas finansines perspektyvas.

Kitas ekonominės integracijos procesų pavyzdys galėtų būti Andų bendrijos (CAN) ir MERCOSUR santykiai. CAN ir MERCOSUR apima du pagrindinius prekybos blokus Pietų Amerikoje. Organizacijos 1999 m. pradėjo derybas dėl susijungimo, siekiant sukurti Pietų Amerikos laisvosios prekybos zoną. 2004 m. gruodžio 8 d. CAN pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su MERCOSUR, taip pademonstruotas siekis į ekonominės integracijos procesą įtraukti visą Pietų Ameriką. 2005 m. Venesuela nusprendė prisijungti prie MERCOSUR, siekiant bendradarbiauti ekonomikos integracijos srityje (Vergera, Hermo, 2010, p. 106–107).

MERCOSUR institucinė struktūra yra veiksminga ir gali daryti nemažą poveikį visam Lotynų Amerikos regionui. Pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su ES ir pagrindine NAFTA veikeja JAV rodo glaudesnio tarpregioninio bendradarbiavimo perspektyvas ir stiprėjančią organizacijos statusą globaliame kontekste. MERCOSUR veikia koordinuodama valstybių narių makroekonomikos ir pavienių sektorių politiką. Plėtoja klausimus, kurie susiję su užsienio prekyba, žemės ūkiu, pramone, mokesčių, pinigų sistemos, kapitalo, paslaugų, muitinės, transporto ir ryšių veikimo užtikrinimu bei valstybių narių laisvos konkurencijos principų laikymusi. MERCOSUR skirta skatinti laisvosios prekybos zonos plėtrą, muitinės susijungimą, galų gale bendros rinkos formavimą. Subregioninė organizacija siekia, kad žmonės, darbo jėga ir kapitalas galėtų laisvai judėti visose valstybėse narėse.

Aktyviai plėtojama Centrinės Amerikos valstybių prekyba su JAV. Daugiau nei pusė Centrinės Amerikos eksporto skirta JAV. Silpnė regiono valiuta reiškia pigesnę eksportą ir dinamiškesnę bei konkurencingesnę eksporto pramonę. Nauja valiuta yra mažai tikėtinas dalykas Centrinės Amerikos valstybėse, tačiau šio regiono dolerizacija yra galbūt tik prielaida, skatinanti ekonominį bendradarbiavimą (Malamud, 2004, p. 135–136). Centrinės Amerikos regionas pasižymi dideliu mobilumu ekonomikos srityje, įvairia produkcija, kainų ir darbo užmokesčio lankstumu.

Analizuojant Karibų regiono valstybes ekonominės integracijos požiūriu reikia paminėti Karibų jūros regiono laisvosios prekybos asociaciją (CARIFTA). Pagrindinis susitarimo tikslas ekonominės integracijos kontekste – skatinti angliškai kalbančių Karibų jūros valstybių ekonominę plėtrą. Karibų jūros regiono laisvosios prekybos asociacija įkurta siekiant pagerinti santykius tarp Karibų salyno valstybių. Viena iš asociacijos sukūrimo priežasčių – siekis padidinti prekių įvairovę regiono valstybėse.

Kaip vieną iš ekonominės integracijos pavyzdžių galima paminėti ir regioninės integracijos infrastruktūros Pietų Amerikoje iniciatyvą. Šio projekto tikslas – stiprinti ekonomikos sektorių, didesnę dėmesį skiriant transporto, energetikos, telekomunikacijų plėtros sektoriams Pietų Amerikos žemyne. Investicijos regione turėtų integruoti greitkelių ir hidroelektrinių tinklus atokesniuose ir izoliuotuose regionuose. Šią iniciatyvą pradėta įgyvendinti 2000 m., dalyvaujant 12-ai Pietų Amerikos valstybių.

Kalbant apie ekonominę integraciją reikia aptarti ir G-3 Lotynų Amerikoje. Tai yra Kolumbijos, Meksikos ir Venesuelos laisvosios prekybos susitarimas, įsigaliojęs 1995 m. Susitarimas numato dešimt procentų mažesnę muitų tarifą prekėms ir paslaugoms tarp valstybių narių (O'Keefe, 2009, p. 56). Šalys siekia ne tik liberalizuoti prekybą, bet ir apimti investicijų, paslaugų, kovos su nesąžininga konkurencija ir intelektinės nuosavybės teises. Regioninių organizacijų vaidmuo Lotynų Amerikoje lemia ekonomiškai pagrįstą regiono stabilumą ir konkurencingumą visame tarptautinių santykių kontekste kitų regionų atžvilgiu. Todėl ekonominę integraciją Lotynų Amerikos regione galima laikyti aktyvia.

2.2. Saugumo integracijos veiksniai

Saugumo regionalizacija nėra universali tendencija, kaip regionų formavimasis ekonominiu požiūriu. Analizuojant saugumo integracijos perspektyvas Lotynų Amerikos regione reikia pabrėžti, kad šiame regione saugumo bendrija yra besikuriančio pobūdžio, panašiai kaip ASEAN (angl. *Association of South-East Asian Nations*) bendrijoje. Remdamasi saugumo bendriją apibrėžiančiomis kategorijomis, Lotynų Amerika yra pasirašiusi regiono saugumą užtikrinančius dokumentus. Rio savitarpio pagalbos sutartis (Rio de Žaneiro paktas) daugelio Šiaurės ir Pietų Amerikos valstybių pasirašyta 1947 m. Rio de Žaneire. Sutartis pavadinta pusrutulio gynybos doktrina. 1982 m. Bahamai buvo paskutinė ją pasirašiusi ir ratifikavusi šalis.

Kaip saugumo integracijos pavyzdį Lotynų Amerikoje galima pateikti Centrinės Amerikos pasienio kontrolės punktų susitarimą. Šią sutartį 2006 m. birželio mėn. pasirašė Centrinės Amerikos valstybės Salvadoras, Gvatemala, Hondūras ir Nikaragva, siekiant nustatyti laisvą piliečių ir prekių judėjimą per valstybių sienas (O'Keefe, 2009, p. 75). Šia sutartimi siekiama išvengti papildomų saugumo patikrinimų pasienio kontrolės punktuose.

Venesuelos prezidentas H. Chavez siekė įkurti jungtines ginkluotąsias pajėgas, apimant dalį Lotynų Amerikos valstybių. 2006 m. jis kartu su Argentinos prezidentu N. Kirchner ir Bolivijos prezidentu E. Morales pasiūlė įkurti MERCOSUR kariuomenę. Susitikime akcentuota, tai, kad MERCOSUR turi plėsti savo integracijos galimybes ne tik ekonomikos, bet ir saugumo srityje. Kitas su saugumo integracija susijęs pavyzdys yra ALBA organizacija. 2008 m. sausį vykusiam suvažiavime H. Chavez ir Nikaragvos prezidentas D. Ortega pasiūlė suformuoti Gynybos tarybą ir ginkluotąsias pajėgas, kurios padėtų apsaugoti nuo galimos JAV karinės intervencijos į Lotynų Ameriką. Suvažiavime svarstyta, kad ALBA organizacijos narės privalo sujungti oro, jūrų ir sausumos pajėgas bei sukurti bendrą gynybos strategiją, kuri apsaugotų nuo galimų grėsmių (Carlson, 2007).

Analizuojant Lotynų Amerikos regioną, kurį galima traktuoti kaip besikuriančią saugumo bendriją, galima teigti, kad tai lemia regione egzistuojančios panašios politinės sistemos valstybės, tarpusavio priklausomybės ir sąveikos tarp regione esančių valstybių lygmuo. Esant tokiai integracijos formai tarpvalstybiniai konfliktai, paremti karinėmis priemonėmis, saugumo bendrijos atveju neegzistuoja. Tokio pobūdžio grėsmės gali kilti su išorinėmis, regionui nepriklausančiomis valstybėmis bei su kitais regionais. Todėl saugumo integracija Lotynų Amerikos regione turi mažai įtakos regionalizacijos procesams.

2.3. Identiteto formavimosi aplinkybės regioniniame kontekste

Identiteto formavimosi bruožas regione galėtų būti priešinimasis JAV įtakai, siekiant išsaugoti savitą regiono tapatumą. XX a. pab. – XXI a. pr. suaktyvėjo čiabuvių indėnų sąjūdžiai. Socialiniai judėjimai kovoja už vietinių gyventojų teises, priešinant stambių korporacijų ir žemvaldžių vykdomam gamtos niokojimui. Geriausias pavyzdys galėtų būti Bolivija, kurioje sąjūdis į valdžią atvedė pirmąjį prezidentą indėną – Evo Morales, pasisakančią už čiabuvių teisių išsaugojimą ir savito identiteto formavimą regione.

Regioninio identiteto aspektas Andų bendrijoje galėtų būti Andų paso sukūrimas. 2001 m. sukurtas pasas galioja Ekvadore, Peru, Venesueloje, nuo 2006 m. pradžios – Bolivijoje ir Kolumbijoje. Pasas pagrįstas standartiniu modeliu, kuriame suderintos vidaus reikalų ir tarptautinio saugumo funkcijos, remiantis Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos rekomendacijomis.

Kitas identiteto formavimo pavyzdys regione yra CARICOM pasas. Dokumentas galioja Karibų bendrijos, kuri apima 15 valstybių narių, piliečiams. Jį galima naudoti ne tik valstybių viduje, bet ir tarptautiniu lygiu. Pasas sukurtas siekiant pabrėžti Karibų regiono gyventojų tapatybę ir palengvinti judėjimą regione. Dokumentas pradėjo galioti 2009 m., formuojant identitetą ir pabrėžiant Karibų salyno vaidmenį. Centrinės Amerikos valstybių pasas išduodamas Gvatemalos, Salvadoro, Hondūro ir Nikaragvos piliečiams. Dokumentas pradėtas naudoti 1990 m., siekiant palengvinti pasienio kontrolės susitarimus tarp valstybių.

Identiteto formavimas Lotynų Amerikos regione legitimuoja regioninę saugumo tvarką ir įtvirtina regioninių institucijų, kurios Lotynų Amerikoje atsakingos už bendros regioninės politikos kūrimo kriterijus, vaidmenį. Remiantis identiteto formavimo aplinkybėmis, pavieniai regioniniai ir sub-regioniniai dariniai siekia pabrėžti savo išskirtinumą kitų regionų atžvilgiu. Esama regioninio identiteto formavimo integracija Lotynų Amerikos regione yra stipri.

2.4. Institucinės integracijos veiksniai

Lotynų Amerikos Parlamentas (isp. *Parlatino*) yra nuolat veikianti organizacija, kurią sudaro Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių atstovai. Šiuo metu institucija yra Lotynų Amerikos ir Karibų jūros valstybių bendrijos teisėkūros organas. Lotynų Amerikos Parlamentas įkurtas 1964 m. Dabartiniai parlamento įgaliojimai kilę iš institucionalizacijos sutarties, kuri ratifikuota 1987 m. Brazilijoje. Parlamentas apima 22

valstybių parlamentus, kurių kiekvienas siunčia po 12 paskirtų įgaliotųjų atstovų. Pastarieji turi atstovauti savo nacionalinių valstybių parlamento pozicijai ir atsižvelgti į Parlamento principus, kurie apima demokratijos plėtrą ir tolesnę integraciją Lotynų Amerikoje. Pagrindiniai Parlamento tikslai apima žmogaus teisių sklaidą, ekonominę ir socialinę plėtrą. Kitas aspektas – siekis išlaikyti ir skatinti ryšius su kitų regioninių darinių parlamentais, pavyzdžiui, Europos Parlamentu bei kitomis regioninėmis organizacijomis.

Siekiant pademonstruoti Lotynų Amerikos subregioninių organizacijų institucinio vaidmens svarbą, galima remtis Andų bendrijos, Centrinės Amerikos valstybių organizacijos ir MERCOSUR pavyzdžiais. CAN institucinę struktūrą sudaro: Andų prezidentinė taryba, Andų užsienio ryšių ministrų taryba, Komisija (būstinė Limoje, Peru), Andų Teisingumo teismas, Andų Parlamentas (Bogota, Kolumbija), Lotynų Amerikos rezervų fondas, Simon Bolivar Andų universitetas. CAN institucinės integracijos sistemos plėtrą rodo institucijų ir įstaigų, įeinančių į bendriją, skaičius. Šios institucijos veiksmingai koordinuoja veiklą regione, siekiant maksimaliai padidinti sub-regioninę Andų integraciją.

Centrinės Amerikos valstybių Parlamentas ir Teisingumo Teismas skatina taiką regione ir valstybių vienybę. Institucijos aktyviai prisideda prie integracijos procesų Centrinės Amerikos valstybių regione. Centrinės Amerikos Parlamentas (isp. *Parlamento Centroamericano*) yra žinomas kaip *Parlacen*. Tai politinė, Centrinės Amerikos regioną vienijanti institucija, kurios pagrindinė būstinė yra Gvatemaloje. Centrinės Amerikos Parlamentas įsteigtas 1987 m. Parlamentą sudaro Gvatemalos, Salvadoro, Hondūro, Nikaragvos, Dominikos Respublikos atstovai. Parlacen yra vienas iš Centrinės Amerikos integracijos sistemos (SICA) sudedamųjų dalių. SICA tikslas – skatinti regiono valstybių integracijos procesus, organizacija siekia demokratijos principų sklaidos užtikrinant laisvus rinkimus ir tolygų politinių partijų atstovavimą.

Remiantis MERCOSUR atveju, organizacinę struktūrą sudaro Taryba, kuri yra aukščiausio lygio institucija ir gali vykdyti politiką, laikydama si Asunsjono sutartyje išdėstytų reikalavimų. Tarybą sudaro užsienio reikalų ministrai ir visų penkių šalių ekonomistai. Valstybės narės pirmininkauja Tarybai keisdamosi kas šešis mėnesius. Posėdžiauja prireikus, bet ne rečiau kaip kartą per metus (Rivarola, 2007, p. 89–91). Valstybių tautų prezidentai dalyvauja metinės bendrosios rinkos Vadovų Tarybos susitikime. Tarybos sprendimai priimami bendru sutarimu, atstovaujant visoms valstybėms narėms. MERCOSUR parlamentas (isp. *Parlamento del Mercosur*) yra parlamentinė institucija prekybos bloko valstybėse. Instituciją sudaro 81 parlamentaras: po 18 atstovų iš kiekvienos valstybės narės (Argentinos, Brazilijos, Paragvajaus ir Urugvajaus), 9 nariai – iš Venesuelos. Asocijuoti nariai – Bolivija, Čilė, Kolumbija, Ekvadoras ir Peru – turi vietas Parlamente, tačiau neturi balsavimo įgaliojimų (O’Keefe, 2009, p. 78).

Kalbant apie institucinės integracijos sritis regione, būtina išskirti ir ekonominio tipo institucijas. Pirmiausia tai Lotynų Amerikos plėtros bankas (isp. *Corporación Andina de Fomento*), kurio tikslas – skatinti plėtrą ir regioninę integraciją regione. Šias sritis įgyvendinti užsibrėžta finansuojant viešojo ir privataus sektoriaus vykdomus projektus, taip pat užtikrinant techninio bendradarbiavimo galimybes. Institucija, įkurta 1970 m., dabar vienija 18 valstybių iš Lotynų Amerikos ir Europos regionų bei 14 privačių bankų. Lotynų Amerikos plėtros bankas yra vienas pagrindinių daugiašalio bendradarbiavimo finansavimo šaltinių visame Lotynų Amerikos regione, institucija įsikūrusi Karakase, Venesueloje.

Kita ekonominio pobūdžio institucija yra Pietų bankas (isp. *Banco del Sur*), dar vadinamas „BancoSur“. Institucija yra pinigų fondą ir skolinimą apimanti organizacija, įsteigta 2009 m. Organizacija vienija Argentiną, Braziliją, Paragvajų, Urugvajų, Ekvadorą, Boliviją ir Venesuelą. Bankas skolina pinigus valstybėms, kurios vykdo socialines programas ir gerina infrastruktūrą. Karibų plėtros bankas yra finansinio pobūdžio įstaiga, kuri padeda finansuoti socialines ir ekonomines programas Karibų jūros regiono valstybėse.

Amerikos plėtros bankas (isp. *Banco Interamericano de Desarrollo*) yra didžiausias Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono vystymosi finansavimo šaltinis. Institucija įkurta 1959 m., siekiant remti Lotynų Amerikos bei Karibų jūros regiono ekonominę, socialinę vystymąsi ir regioninę integraciją. Institucija skolina vyriausybėms ir valdžios institucijoms, kurios vykdo įvairius projektus.

Regioninės institucijos Lotynų Amerikoje reglamentuoja regionams aktualius klausimus ekonominio bendradarbiavimo, transporto, aplinkosaugos, socialinės politikos ir kitose srityse. Institucijos atlieka papildančios struktūros vaidmenį sprendimų priėmimo procese. Regioninės institucijos daro poveikį tam tikroms

nacionalinėms valstybėms, jų piliečiams, kartu teikia siūlymų ieškant konkrečiau iškilusių problemų sprendimo. Todėl institucinė integracija Lotynų Amerikoje regionalizacijos aspektu yra aktyvaus pobūdžio.

2.5. Socialinės integracijos modeliai

Socialinės integracijos pavyzdys galėtų būti CELAC veikla. 2011 m. surengtame viršūnių susitikime H. Chavez ir kiti lyderiai, R. Correa ir D. Ortega išreiškė viltį, kad blokas toliau dirbs skatindamas Lotynų Amerikos integracijos procesus, puoselėdamas tarpregioninius santykius. Ekvadoro prezidentas R. Correa ragino parengti naują žmogaus teisių koncepciją ir atsižvelgti į socialinių aspektų integravimą. Kiti valstybių vadovai teigė, kad organizacija turėtų būti kaip priemonė, siekiant išspręsti regioninius nesutarimus ir puoselėti demokratines vertybes, užtikrinant socialinės gerovės principų laikymąsi. Kolumbijos prezidentas J. M. Santos paskatino dialogą regione sprendžiant narkotikų problemą.

Socialinės-regioninės integracijos modelius Andų bendrijoje galima pastebėti nuo 2005 m. Nuo tada valstybių narių piliečiai gali patekti į kitas Andų bendrijos valstybes nares be vizų. Andų bendrijos aukščiausio lygio susitikime nuspręsta įtraukti socialinį aspektą į integracijos procesą ir įgaliojimą perduoti regioninės integracijos organams, kaip sudėtinės socialinės plėtros planą. Tokio pobūdžio planas apibendrina pastangas skatinti socialinės integracijos procesą, kovoti su skurdu, socialine atskirtimi ir nelygybe.

Socialinės integracijos programų sritys yra socialinio darbo, švietimo ir kultūros, sveikatos, kaimo plėtros, maisto saugos, aplinkos, socialinės plėtros pasienio rajonuose klausimai. Kiekviena valstybė atsakinga už skirtingas socialinės integracijos sritis: Bolivija – už socialinio darbo, Kolumbija – už švietimo ir kultūros, Ekvadoras – už kaimo plėtros ir socialinių rodiklių darnos, Peru – už aplinkos ir maisto saugos, Venesuela – už sveikatos ir užimtumo politikos kūrimą.

Lotynų Amerikos regionas išsiskiria aukštu nusikalstamumo lygiu. Brazilijoje, Hondūre, Kolumbijoje, Meksikoje, Salvadore ir Venesueloje yra aukščiausias organizuoto nusikalstamumo lygis, dideliais mastais vyksta prekyba narkotikais (Borbón, Aravena, 2006, p. 28–31). Kaip šių veiksmų priežastį galima įvardyti socialinės nelygybės veiksnį regiono valstybėse. Organizuotas nusikalstamumas klesti skurdžiuose priemiesčiuose, kur įveikti tokio pobūdžio problemas įvairiomis socialinės integracijos priemonėmis sudėtinga.

ALBA bendradarbiavimas socialinės integracijos srityje yra vienas ryškiausių, lyginant su kitomis organizacijomis. Švietimo sektorius yra prioritetinga sritis, kurią finansuoja vyriausybė. Didelė dalis investicijų skiriama mokyklų pastatų statybai, jų renovacijai ir esamų mokyklų transformacijai į Bolivarų mokyklas (Manwaring, 2005, p. 11). Šios mokyklos yra valstybinės, daugiausia įkurtos skurdžiuose regionuose. Kitas sritis, kurioje galima išvelgti ALBA organizacijos bendradarbiavimą plėtojant socialinę integraciją, yra sveikatos apsauga. Pagrindinis organizacijos tikslas – siekti, kad sveikatos apsauga būtų prieinama kiekvienam gyventojui.

Lotynų Amerikos regiono valstybėms atgavus nepriklausomybę socialinė atskirtis nesumažėjo, nes diktatorių vadovaujamos valdžios nesiėmė vykdyti socialinių reformų (Bannon, 2004). Tačiau dabar, kai ekonomika regione auga, ekonominės gerovės aplinkybėmis naudojasi stambesni valdininkai ir didmiesčių gyventojai, o čiabuvių etninės bendruomenės išlieka socialinės integracijos užribyje.

Socialinės integracijos modelių plėtra regioninėje politikoje skatina ekonomikos augimą, stabilizuoja neigiamus ekonominius padarinius. Socialinės integracijos procesus Lotynų Amerikos regione galima laikyti stiprios regionalizacijos pavyzdžiu, kai siekiama apimti daugelį socialinės politikos sričių.

Išvados

Išanalizavus teorines regioninių procesų sampratas, nustatyta, kad tarptautiniuose santykiuose regionas apibrėžiamas kaip erdvė, pasižyminti vienu ar daugiau broožų, kurie leidžia regiono valstybes vertinti kaip bendrą darinį. Regionalizacija yra regionų formavimosi tendencija ar procesas, o regionalizmas yra tikslingas polinkis kurti regionines institucijas ir susitarimus, todėl apibrėžiamas kaip rezultatas ar tikslas. Teorijų įvairovė rodo regioninės integracijos procesų daugialypiškumą ir sudėtingumą. Analizuojant ekonomines,

saugumo, institucines, socialines ir identitetų formavimosi integracijos kategorijas, galima spręsti, regionalizacija tam tikrame regione yra stipri ar turi mažai įtakos regiono formavimuisi.

Išanalizavus regionalizacijos procesų priežastis ir tendencijas Lotynų Amerikos regione, išsiaiškinta, kad šis procesas suaktyvėjo po šaltojo karo. Ekonominio bendradarbiavimo, dialogas tarp regiono valstybių, politinio stabilumo ir socialinės gerovės užtikrinimas buvo lemiami veiksniai pradėti regioninę integraciją Lotynų Amerikoje. Lotynų Amerikos regione veikia regioninio ir subregioninio pobūdžio organizacijos, kurios skiriasi atliekamomis funkcijomis, veiklos pobūdžiu ir organizacine struktūra. Regioninės organizacijos yra konsultacinio pobūdžio ir formuoja bendrąsias regiono politikos gaires. Subregioninės organizacijos vykdo tam tikras bendradarbiavimo veiklas, daugiausiai politinėje ir ekonominėje srityse, aktyviai dalyvauja formuojant regioninę integraciją.

Atliekant regionalizacijos procesų masto analizę pagal penkis regioninės integracijos kriterijus nustatyta, kad Lotynų Amerikoje ryškiausias yra ekonominės integracijos vaidmuo, regimas institucinio modelio išsivystymas, šias integracijos formas regione galima laikyti aktyviomis. Saugumo integracijos aspektu Lotynų Ameriką galima vadinti besivystančiu regionu, todėl regiono formavimuisi tai turi mažai įtakos. Identiteto formavimasis daugiausia atskleidžia pavienių sub-regioninių darinių tapatybę ir yra apibrėžiamas kaip stiprios regionalizacijos forma. Socialinės integracijos modelis labiausiai orientuotas į socialinės nelygybės ir atskirties problemas, kurios egzistuoja Lotynų Amerikos regione, todėl ši integracija regione yra stipri. Regionalizacijos apraiškas Lotynų Amerikos regione, galima vertinti kaip kompleksinių kategorijų procesą.

Literatūra

- Aravena, F. R. (2009). *Integración en América Latina: Acciones y omisiones; conflictos y cooperación*. Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales (FLACSO), Secretaría General.
- Axline, A. (2002). *Integración asimétrica y convergencia económica en las Américas*. Bogotá, Universidad nacional de Colombia – Antropos.
- Banco del Sur. Prieiga internete: http://useconomy.about.com/od/glossary/g/banco_del_sur.htm.
- Bannon, I. (2004). *Social Development, Integration, and Public Policies in Latin America*, 2004 01 29. Prieiga internete: <http://info.worldbank.org/etools/bSPAN/PresentationView.asp?PID=1024&EID=532>.
- Beeson, M. (2005). Rethinking Regionalism: Europe and the Asia in Comparative Historical Perspective. *Journal of European Public Policy*, vol. 12, nr. 6, p. 23.
- Bevilaqua, A. S., Catena, M., Talvi, E. (2001). Integration, Interdependence, and Regional Goods: An Application to Mercosur. *Economía*, vol. 2, nr. 1, p. 47.
- Borbón, J. A., Aravena, F. R. (2006). *América Latina y el Caribe: Fragmentación o convergencia?: experiencias recientes de la integración*. Flacso-Sede Ecuador.
- Buzan, B., Hansen. L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge University Press.
- Campbell, D. (1998). *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. University of Minnesota Press.
- Carlson, Ch. (2007). Bolivarian Alternative for Americas Bank to be Established in 2007. *Global research*, 2007 09 27. Prieiga internete: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=6904>.
- Collier, M. W. (2005). *Rethinking Latin American and Caribbean Security: A Transstate Security Approach*. A paper prepared for the Caribbean Studies Association annual conference held May 30 to June 4, in Santo Domingo, Dominican Republic.
- Dabène, O. (2009). *The Politics of Regional Integration in Latin America: Theoretical and Comparative Explorations*. Palgrave MacMillan.
- Deutsch, K. (1957). *Political Community in the North Atlantic Area*. Princeton University Press.
- Ellner, S. (2006). Globalization, Macroeconomic Policies, and Latin American Democracy. *Latin American Politics & Society*, vol. 48, nr. 1, p. 175–177.
- Fawcett, L. (2004). Exploring Regional Domains: A Comparative History of regionalism. *International Affairs*, vol. 80, nr. 3, p. 12.
- Fawcett, L. (2003). *The evolving architecture of regionalization*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Fox News Latino. Latin America Condemns Rising Tide of Anti-Semitism in Region. (2011). Prieiga internete: <http://latino.foxnews.com/latino/news/2011/12/06/latin-american-parliament-signs-resolution-against-anti-semitism/>.
- Garay, L. J. (2002). *Economía política de la integración: A propósito de las normas de origen en el ALCA*. Bogotá, Colombia.

- Gilson, J. (2005). New Interregionalism? The EU and East Asia, *European integration*, nr. 27 (3), p. 14.
- Hanggi, H., Roloff, R., Ruland, J. (2006). *Interregionalism and International Relations*. Routledge, Taylor & Francis e-Library.
- Harrop, M. (1992). *Power and Policy in Liberal Democracies*. Cambridge University Press.
- Hurrell, A. (1992). Latin America in the New World Order: A Regional Bloc of the Americas? *International Affairs*, vol. 68, nr. 1, p. 18.
- Hwee, Y. L., Vidal, L. (2008). Regionalism and Interregionalism in the ASEM context: current dynamics and theoretical approaches. *CIDOB foundation*, nr. 23. Prieiga internete: www.cidob.org/es/content/download/9506/96818/file/doc_asia_23.pdf.
- Kacowicz, A. (2008). Latin America and the World: Globalization, Regionalization and Fragmentation. *Nueva Sociedad*, nr. 2014, Marzo-April.
- Kim, S., Shin, E. H. (2002). A Longitudinal Analysis of Globalization and Regionalization in International Trade: A Social Network Approach. *Social Forces*, vol. 81, nr. 2, p. 37.
- Kosiedowski, W. (2008). *Regiony Europy Środkowo-Wschodniej w procesie integracji: ze szczególnym uwzględnieniem wschodniego pogranicza Unii Europejskiej*. Wydawn: Nauk. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Lipshutz, N. R. (1994). *The regulatory economics of title insurance*. Praeger.
- López, R. V. (2011). *Integración económica en América Latina: la visión teórica de la Cepal confrontada con la evolución del proyecto en la región*. Universidad Autónoma de Madrid: Universidad Rey Juan Carlos.
- Malamud, A. (2004). Regional Integration in Latin America – Comparative theories and institutions. *Sociologia. Problemas e Práticas*, nr. 44, p. 135–136.
- Manwaring, M. G. (2005). *Venezuela's Hugo Chávez, Bolivarian Socialism, and Asymmetric Warfare*. Monograph. Strategic Studies Institute, U. S. Army College.
- McCuaig, J. M. (2009). The Regional Integration of Protected Areas. *System Planning and Administration*. Revelstoke, p. 252. Prieiga internete: <http://www.georgewright.org/0945mccuaig.pdf>.
- Nef, J. (2003). Socioeconomic and Political Factors of Health Security and Insecurity in Latin America and Caribbean. *Journal of Developing Societies*, vol. 19 (172), p. 48.
- O'Keefe, T. A. (2009). *Latin American and Caribbean Trade Agreements: Keys to a Prosperous Community of the Americas*. BRILL.
- Posada, E. V. (2004). *La integración de América Latina: Del Congreso Anfictiónico de Panamá en 1826 a una comunidad Latinoamericana o Sudamericana de Naciones en el año 2010*. Pontificia Universidad Javeriana.
- Posada, É. V. (2008). *La Formación de Espacios Regionales en la Integración de América Latina*. Pontificia Universidad Javeriana.
- Remmer, K. L. (1998). Does Democracy Promote Interstate Cooperation? Lessons from Mercosur Region. *International Studies Quarterly*, vol. 42, p. 12.
- Reza, G. A. (2006). *Integración económica en América Latina*. De la Reza.
- Rivarola, A. (2007). Global Shift: The U.N. System and the New Regionalism in Latin America. *Latin American Politics & Society*, vol. 49, nr. 1, p. 89–91.
- Senhoras, E. M. (2010). *A regionalização da segurança na América Latina*. Federal University of Roraima (UFRR).
- Terlouw, K. (2001). Regions in geography and the regional geography of semiperipheral development. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, vol. 92, nr. 1, p. 58–59.
- Tussie, D. (2009). Latin America: contrasting motivations for regional projects. *Review of International Studies*, vol. 35, p. 33–34.
- Vayrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, vol. 5, p. 42.
- Valvis, A. I. (2008). *Regional Integration in Latin America*. Institute of International Economic Relations.
- Vergera, A., Hermo, J. P. (2010). The governance of higher education regionalisation: comparative analysis of the Bologna Process and MERCOSUR-Educativo. *Globalisation, Societies and Education*, vol. 8, nr. 1, p. 106–107.
- Waeber, O. (2005). *The Constellation of Security in Europe*. State University of New York Press.
- Weiss, M. (2009). Security Re-Divided: The Distinctiveness of Policy-Making in ESDP and JHA. *Cooperation and Conflict*, vol. 44, nr. 3, p. 24.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Бильчак, В. С., Захаров, В. Ф. (1998). *Региональная экономика*. Калининград: Янтарный сказ.

ANALYSIS OF REGIONALISATION PROCESSES IN LATIN AMERICA

MINDAUGAS NORKEVIČIUS
Vytautas Magnus University (Lithuania)

Summary

Regional processes are not new sphere in international relationships. Regionalism is understandable as integration of countries into specific regions. Ambivalence and complexity of regional processes are demonstrated by the variety of theories which includes the conception of old and new regionalism. Regions are defined by economic or social aspects and individual structures of regionalism. International regional processes can be described as dynamic processes which try to make regions as separate geopolitical items.

The theme of this article is regionalisation processes in the region of Latin America. The article tries to find the basic tendencies of regional processes and development in Latin America. It was ascertained that regional processes in Latin America increased after the Cold War when new regional associations were establishing and collaboration between different regions increased. Regional processes do not happen for a long time due to the politics of national protectionism, tension between countries of that region and uneven collaboration in economic sphere. However, increasing political and economic influence of Latin America encourages regional processes by expanding the need of collaboration with this region.

Latin America is related with linguistic, historical and religious attitudes. Different regional associations promote regional processes. There are two associations in regional: the group of Rio and CELAC. In a sub-regional level: MERCOSUR, CAN, UNASUR, ALBA and CARICOM. Discussion of categories such as economical, security, social, institutional and forming of identification helps to analyse the extent of regional processes in Latin America. Discussion of these integration forms gives a possibility to find out whether regionalism is intense and strong in this area or it does not have any influence for that region. It was established that the most significant role in Latin America is the role of economical and institutional integration. These integrations may be seen as intense ones. It was found that, according to integration of safety, Latin America is a region in progress, so it does not have a lot influence to the extent of regionalism. It was established that identity forming and manifestation of social integration demonstrates strong extent of regionalism in that area.

It was established that this region demonstrates position in global stage of politics. Connections and opportunities of economical collaboration and functions of political processes join the forming tendencies and processes of separate regions. Regional integration in the area of Latin America is directed towards economical and social collaboration, development of economics, forming of identities and effective work of institutions.

KEYWORDS: *region, regionalism, regionalisation, Latin America, international organizations, regional integration.*

JEL CODE: ROO, R1, R5, O1, FOO, F5